

Віра Аркадіївна Поліщук,

доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри соціальної роботи
Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ

У статті визначено основні аспекти якісної підготовки фахівців фізичної реабілітації та важливість використання інтерактивних методів під час навчального процесу. Подано основні педагогічні умови забезпечення якісної підготовки зазначених фахівців. Розкрито значення мотивації у навчальному процесі з підготовки фахівців фізичної реабілітації.

***Ключові слова:** фахівці фізичної реабілітації, інтерактивні методи, навчальний процес, мотивація, педагогічні умови, професійна підготовка, студенти, методика.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Запроваджена на Україні наприкінці ХХ ст. фізично-реабілітаційна освіта спрямована на підготовку кадрів із метою подолання кризи здоров'я в країні [1; 2]. Причиною змін в оновленні підходів до проблем здоров'я і реконструкції існуючих видів оздоровчої освіти стала соціально-політична й економіко-демографічна криза, що спричиняє перевищення вимирання населення над його народжуваністю, зниження фізичної та духовної якості людського генофонду [3].

Сьогодні значно зростають вимоги до кваліфікації професійних кадрів, ускладнюються проблеми професійного самовизначення молоді, оскільки ринок праці став динамічнішим і непередбачуваним. Реалізація завдань професійної підготовки майбутніх фахівців за напрямком “здоров'я людини” вимагає нових підходів до розробки змісту, форм та методів їх професійної підготовки, упровадження у навчально-виховний процес вищих навчальних закладів сучасних інформаційних технологій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Проблема професійної підготовки фахівців з фізичної реабілітації знайшла відображення в багатьох дослідженнях. Зокрема, розроблено понятійний апарат підготовки фахівців з фізичної реабілітації (О. Вацеба, Г. Верич, Т. Круцевич, В. Мухін, В. Мурза, С. Попов, Є. Приступа); висвітлено загальні питання професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації у вищих навчальних закладах (Н. Белікова, А. Герцик, Т. Д'яченко, В. Кукса, О. Міхеєнко, Л. Сущенко); конкретизовано окремі аспекти медичної і соціальної реабілітації та реабілітології осіб з обмеженнями життєдіяльності (І. Мисула, Л. Вакуленко, Л. Левицька, В. Лобода, Г. Прилуцька, А. Шевцов, М. Чайковський).

Метою статті є визначення основних аспектів якісної підготовки фахівців фізичної реабілітації і важливості використання інтерактивних методів під час навчального процесу.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Ураховуючи соціальну значущість якісної професійної підготовки випускників зі спеціальності “фізична реабілітація”, формування та культивування здорового способу життя співвітчизників, а також актуальність піднятого питання окреслили низку напрямків удосконалення процесу навчання у вищому навчальному закладі, створення відповідних педагогічних умов.

Розвиток професійного мислення повинен стати складовою фізично-реабілітаційної освіти, оскільки завдяки йому значно підвищується якість підготовки майбутнього фахівця. Здатності опановувати професійні знання і навички, валеогенно мислити, діяти на рівні сучасних технологій відновлення здоров'я до оптимального рівня та виховання творчої особистості студента є можливими лише за наявності відповідної навчальної програми, чіткої організації й управління, які здатні реалізувати компетентні викладачі – спеціалісти нової оздоровчої орієнтації. Ознака конкурентоспроможності є вирішальною при визначенні якості навчання, або, іншими словами, успішності студента з фахової точки зору.

На перший план виступає важливість і значення інтерактивних методів навчання студентів. Ці методи виступають як одна з педагогічних умов формування професійного самоусвідомлення майбутнього спеціаліста та шлях до формування його професійного становлення [2; 4].

Сьогодні вже недоцільно викладати дисципліни традиційно, коли у центрі педагогічного процесу знаходиться викладач, а студенти пасивно сприймають матеріал та виконують його вимоги. Завдання полягає не тільки і не стільки у закріпленні вже вивченого матеріалу, а й у вивченні нового.

Важливо на базі традиційних підходів поступово, застосовуючи свої знання, розробити та впровадити свою авторську методику. Наступною складовою педагогічних умов, що забезпечить конкурентоспроможність, є вміння вести дослідницьку роботу, оперувати цифрами і прогнозувати. Намагання знайти інший спосіб, застосувати іншу методику і може стати основою нового наукового дослідження.

В аспекті покращення свого рейтингу важливо також звернути увагу на особистий приклад поведінки стосовно вибраної спеціальності у галузі фізичної культури. Бажано самому вести здоровий спосіб життя, за можливістю, брати участь у змаганнях тощо.

Зазначені напрямки є важливими при спрямуванні зусиль студентів на початку навчання для досягнення в подальшому бажаного результату й успіху у кар'єрі. До складових конкурентоспроможності майбутнього спеціаліста нами віднесено:

1. Професійну компетентність, ерудованість, вміння оперувати фактами та прогнозувати результат.
2. Професійне самоусвідомлення (розуміння своїх дій, норм, моделей поведінки, оцінка себе як фахівця).
3. Особистий приклад, минулі досягнення і ті, що є сьогодні.
4. Здатність до презентації своїх здібностей, сформованих навичок.
5. Знання психології, комунікабельність, оптимізм.

У свою чергу, запропоновані педагогічні умови, а саме: забезпеченість високопрофесійними кадрами, взаємозв'язок базових дисциплін, уміла організація науково-дослідної роботи, застосування інтерактивних методів навчання – призведуть до вдосконалення процесу навчання з підготовки конкурентоспроможних випускників.

Основною формою організації навчальної діяльності практично в усіх країнах світу є сьогодні класно-лекційна система. Будучи прогресивною впродовж чотирьох століть поспіль, сьогодні, в умовах науково-технічного прогресу, вона перестала задовольняти потреби суспільства в освіті та потребує вдосконалення. Критика цієї системи найчастіше пов'язана з пасивністю студентів на заняттях і відсутністю інтересу до навчання, зниженням якості знань, перевантаженням студентів навчальним матеріалом.

Підвищити ефективність навчального процесу можна за допомогою використання сучасних інноваційних технологій, зокрема технологій інтерактивного навчання, перетворюючи, таким чином, традиційне заняття в інтерактивне.

Інтерактивність у навчанні можна пояснити як здатність до взаємодії, навчання у режимі бесіди, діалогу, дії. Отже, у дослівному розумінні інтерактивним може бути метод, в якому той, хто навчається, є учасником, тобто здійснює щось: говорить, управляє, моделює, пише, малює тощо. Він не виступає лише слухачем, спостерігачем, а бере активну участь у тому, що відбувається, власне створюючи це явище [2].

Н. Мурадова стверджує, що інтерактивне навчання – це навчання, заглиблене в процес спілкування. Для підвищення ефективності процесу навчання необхідною є наявність трьох компонентів спілкування, а саме: комунікативний (передача та збереження вербальної і невербальної інформації); інтерактивний (організація взаємодії в спільній діяльності); перцептивний (сприйняття та розуміння людини людиною) [1].

О. Пометун вважає, що інтерактивними можна вважати технології, які здійснюються шляхом активної взаємодії студентів у процесі навчання. Вони

надають можливість на підставі внеску кожного з учасників під час заняття спільною справою отримати нові знання й організувати корпоративну діяльність, починаючи від окремої взаємодії двох-трьох осіб поміж собою і до широкої співпраці багатьох [3; 4].

Застосування інтерактивних технологій висуває певні вимоги до структури занять, що, як правило, складається з п'яти елементів:

1. Мотивація. Мета цього етапу – сфокусувати увагу студентів на проблемі та викликати інтерес до обговорюваної теми. Для цього може бути використано прийоми, які створюють проблемні ситуації, викликають у студентів здивування, подив, інтерес до змісту знань і процесу їх отримання, підкреслюють парадоксальність явищ та подій: стисла розповідь викладача, бесіда, демонстрування наочності і нескладна інтерактивна технологія (“мозковий штурм”, “мікрофон”, “криголам” тощо). Цей елемент заняття має займати не більше 5 % часу заняття.

2. Оголошення теми й очікуваних навчальних результатів. Мета – забезпечити розуміння студентами змісту їхньої діяльності, тобто того, чого вони повинні досягти на занятті і чого від них чекає викладач. Еталонною є ситуація, коли після Вашого заняття студент не лише знає, розуміє, чого він досяг, а й чого він хотів би, мав би досягти на наступному занятті з Вашого предмета, чого він взагалі хоче від Вас і Вашого курсу для свого життя. Цей елемент заняття також має займати не більше 5 % часу заняття.

3. Надання необхідної інформації. Мета цього елементу, етапу заняття – дати студентам достатньо інформації, для того щоб на її основі виконувати практичні завдання, але за мінімально стислий час. Це може бути міні-лекція, читання роздаткового матеріалу, опанування інформації за допомогою технічних засобів навчання або наочності. Ця частина заняття займає близько 10–15 % часу.

4. Інтерактивна вправа. Це центральна частина заняття. Її метою є засвоєння навчального матеріалу, досягнення результатів заняття. Інтерактивна

частина заняття має займати близько 50–60 % часу на занятті. Обов'язковою є така послідовність та регламент проведення інтерактивної вправи:

інструктування – викладач розповідає учасникам про мету вправи, правила, послідовність дій і кількість часу на виконання завдань; запитує, чи все зрозуміло учасникам (2–3 хв.);

об'єднання в групи та (або) розподіл ролей (1–2 хв.);

виконання завдання, при якому викладач виступає як організатор, помічник, ведучий дискусії, намагаючись надати учасникам максимум можливостей для самостійної роботи і навчання у співпраці один з одним (5–15 хв.);

презентація результатів виконання вправи (3–15 хв.);

рефлексія результатів студентами: усвідомлення отриманих результатів, що досягається шляхом їх спеціального колективного обговорення або за допомогою інших прийомів (5–15 хв.).

Рефлексія здійснюється в різних формах: у вигляді індивідуальної роботи, роботи в парах, групах, дискусії, у письмовій та усній формі. Вона застосовується після найважливіших інтерактивних вправ, після заняття.

Технології рефлексії після окремих вправ, фрагментів заняття:

1. З якою метою ми робили цю вправу?
2. Які думки вона у Вас викликала?
3. Які почуття?
4. Чому Ви особисто навчилися?
5. Чому б хотіли навчитись у подальшому?

5. Підведення підсумків (рефлексія) заняття. На цьому етапі багато викладачів схильні розслабитися та провести стисле, нечітко структуроване обговорення. Усі погоджуються, що все було цікаво і цим справа завершується. Викладач йде з почуттям виконаного обов'язку; студенти розходяться з почуттям, що спробували щось нове. Але підведення підсумків – це дуже важливий етап інтерактивного заняття. Саме тут проясняється зміст проблемного; підводиться риска під знаннями, які повинні бути засвоєні, та

встановлюється зв'язок між тим, що вже відомо, і тим, що знадобиться їм у майбутньому.

Функції підсумкового етапу заняття:

- 1) пояснити зміст опрацьованого;
- 2) порівняти реальні результати з очікуваними;
- 3) проаналізувати, чому відбулося так чи інакше;
- 4) зробити висновки;
- 5) закріпити чи відкоригувати засвоєння;
- 6) намітити нові теми для обміркування;
- 7) установити зв'язок між тим, що вже відомо, та тим, що потрібно засвоїти, навчитись у майбутньому;
- 8) скласти план подальших дій.

Технологізація навчання передбачає характерну для інтерактивного навчання обов'язкову рефлексію, під якою в педагогіці розуміють здатність людини до самопізнання, уміння аналізувати свої власні дії, вчинки, мотиви і зіставляти їх із суспільно значущими цінностями, а також діями та вчинками інших людей.

Висновки. Отже, інтерактивні технології навчання при підготовці фахівців фізичної реабілітації потребують від усіх учасників навчального процесу розвитку комунікаційних умінь, навичок роботи в парах і групах, умінь аргументувати та дискутувати тощо. У цілому інтерактивне навчання створює сукупний ефект, який виявляється в тому, що на фоні програмного засвоєння знань формуються:

1. Уміння співробітничати, продуктивність чого характеризується зміною стратегії взаємодії, можливістю залучати студентів у навчальну взаємодію і характером групової взаємодії.

2. Комунікативна компетентність, яка визначається зміною стилю спілкування, усвідомленням бар'єрів спілкування, характером вирішення комунікативних завдань.

3. Толерантність, що характеризується сприйняттям інших людей та забезпечує повноту й адекватність спілкування в різних ситуаціях.

Перспективою подальших розвідок у даному напрямку може бути дослідження застосування інтерактивних методів у процесі підготовки фахівців фізичної реабілітації.

Список використаної літератури

1. Мурадова, Н. С. Коммуникативносвязующая роль культуры общения студентов технических заведений в интерактивном обучении [Электронный ресурс] / Н. С. Мурадова. – Режим доступа : <http://www.ostu.ru/conf/ruslang2004/trend2/muradova.htm>.

2. Організація навчально-виховного процесу. З досвіду роботи вищих навчальних закладів I–II рівнів акредитації / ред. Салмай Н. М., Цибенко Н. В. – 2007. – Випуск 10. – С. 80–95.

3. Пометун О. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід / Пометун О., Пироженко Л. – К., 2002.

4. Пометун О. Сучасний урок: Інтерактивні технології навчання / Пометун О., Пироженко Л. – К., 2004.

Стаття надійшла до редакції 28.11.2013.

Полищук В. А. Особенности использования интерактивных методов обучения в процессе профессиональной подготовки специалистов физической реабилитации

В статье определены основные аспекты качественной подготовки специалистов физической реабилитации и важность использования интерактивных методов во время учебного процесса. Показаны основные педагогические условия обеспечения качественной подготовки указанных специалистов. Раскрыто значение мотивации в учебном процессе по подготовке специалистов физической реабилитации.

Ключевые слова: *специалист физической реабилитации, интерактивные методы, учебный процесс, мотивация, педагогические условия, профессиональная подготовка, студенты, методика.*

Polishchuk V. A. Peculiarities of using of interactive methods of teaching in the process of training of specialists in physical rehabilitation

The main aspects of efficient training of specialists in physical rehabilitation and the importance of using of interactive methods in the process of studying are determined in the article. The main pedagogical conditions of providing of efficient training of certain specialists are shown. The meaning of motivation in the process of teaching of specialists in physical rehabilitation is revealed.

Key words: *specialist in physical rehabilitation, interactive methods, educational process, motivation, pedagogical conditions, professional training, students, methods.*